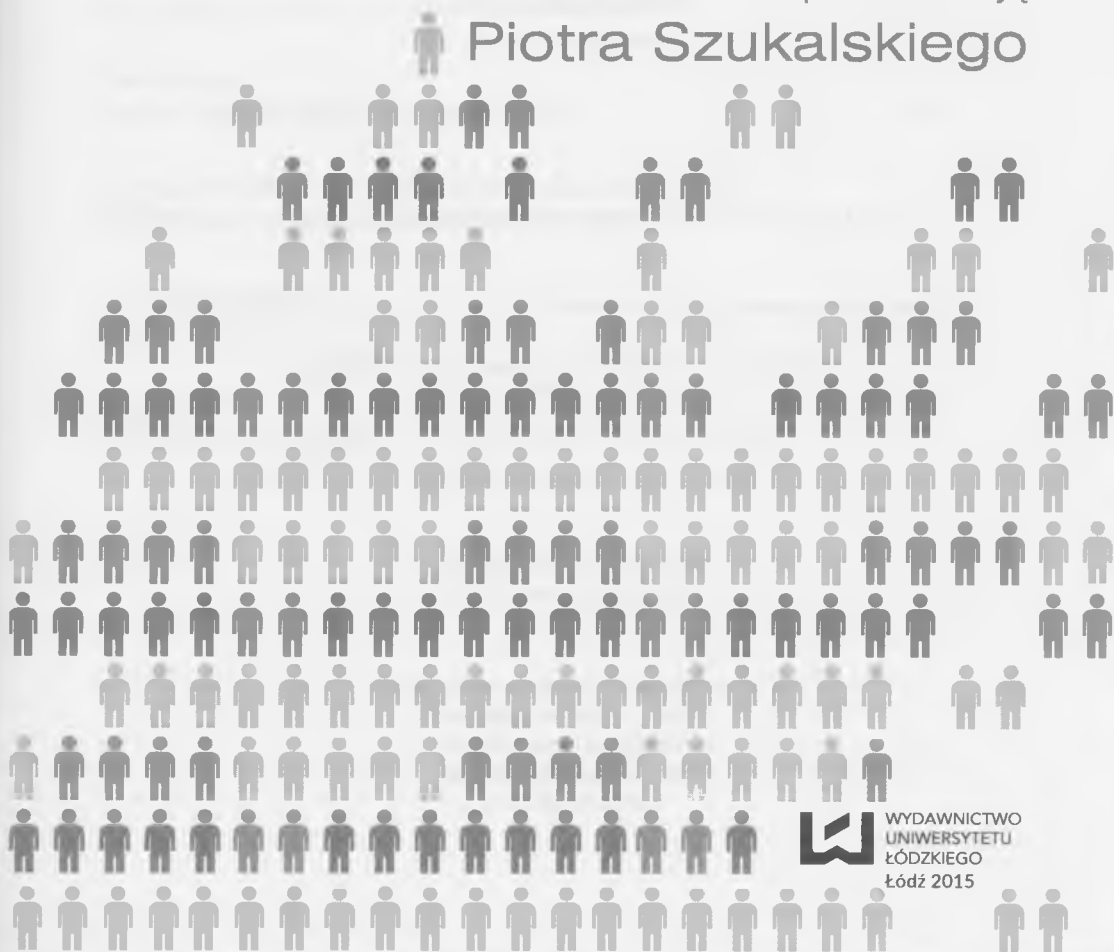

Procesy demograficzne w województwie łódzkim w XXI wieku

pod redakcją

Piotra Szukalskiego

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO
Łódź 2015

Migracje w województwie łódzkim

Dorota Kałuża-Kopias

Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej
Uniwersytet Łódzki

1. Wprowadzenie

Migracje ludności to czynnik, który oprócz urodzeń i zgonów wywiera istotny wpływ na wielkość i strukturę populacji. Okres transformacji społeczno-gospodarczej i politycznej lat 1990. wpłynął na obniżenie się intensywności migracji wewnątrz kraju, jak również systematyczny spadek dominacji przemieszczeń ze wsi do miast. W pierwszej dekadzie XIX w. głównym kierunkiem migracji stały się przemieszczenia ze wsi do miast. Wzrost znaczenia migracji z miast na wieś jest w dużej mierze efektem suburbanizacji, w efekcie której zamożniejsza ludność miast, szukająca bardziej komfortowych warunków do życia, osiedla się na terenach podmiejskich (tj. wiejskich, które utraciły już dawno swój rolniczy charakter). Ponadto rozwój nowych technologii sprawia, że w przypadku wielu usług ich realizacja może być wykonywana poza tradycyjnie rozumianym miejscem pracy (np. tzw. e-praca).

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skali zmian, jakie wystąpiły w latach 2002–2013 w ruchu wędrownym w województwie łódzkim (choć niekiedy ze względu na dostępność danych zmuszeni będziemy do analizy krótszego okresu).

Ze względu na zróżnicowanie form przemieszczeń (m.in. na stałe, czasowe, okresowe itd.) bardzo ważną rolę w analizie mobilności przestrzennej odgrywają kwestie definicyjne. Z punktu widzenia niniejszego opracowania najistotniejsze są ruchy migracyjne wiążące się ze zmianą miejsca zamieszkania (kryterium przestrzenne). Jednym z rezultatów tych przemieszczeń są zmiany w przestrzennych rozkładach ludności. W polskiej praktyce statystycznej migracje¹ definiuje się jako zmiany miejsca stałego zamieszkania, polegające na przekroczeniu granic administracyjnych państwa, województwa, powiatu, miasta lub gminy w celu osiedlenia się na stałe. Do migracji zalicza się również przemeldowania

1 Definicja dotycząca migracji zaczerpnięta z *Rocznika Demograficznego* 2013, s. 336.

z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeśli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innym mieście bądź gminie. Migracją natomiast nie jest zmiana adresu w granicach administracyjnych tego samego miasta lub gminy.

W niniejszym opracowaniu rozważone zostaną migracje zagraniczne i wewnętrzne w województwie łódzkim ogółem oraz na poziomie powiatów, zdefiniowane jako zmiana stałego miejsca zamieszkania (czyli, jak wspomniano wcześniej, musi dojść do zameldowania i wymeldowania). Niestety, w przypadku takich charakterystyk migrantów, jak wiek i miejsce obecnego i byłego zamieszkania, zakres udostępnionych przez GUS danych nie pozwala na analizę zjawiska na poziomie powiatów, a jedynie podregionów województwa.

Źródłem wszystkich prezentowanych w niniejszym opracowaniu danych są informacje dostępne w bazie Głównego Urzędu Statystycznego *Demografia*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>.

2. Ogólne rozmiary migracji wewnętrznych

Na wstępie przyjrzyjmy się ogólnym rozmiarom migracji na stałe w województwie łódzkim. Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują na utrzymywanie się niekorzystnej sytuacji w odniesieniu do bilansu migracyjnego.

Tabela 1. Kierunki migracji wewnętrznych w województwie łódzkim w latach 2002–2013 (w osobach)

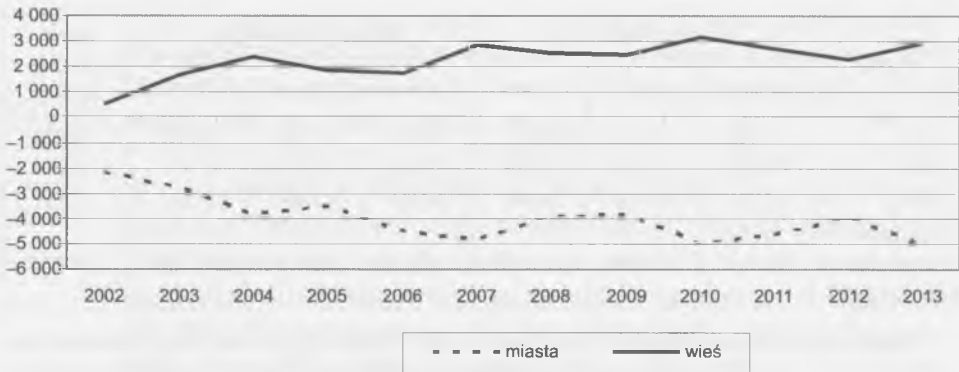
Lata	Napływ migracyjny			Odptyw migracyjny			Saldo migracji ogółem
	Ogółem	Z miast	Ze wsi	Ogółem	Do miast	Na wieś	
2002	22 566	12 797	9 769	23 973	13 052	10 921	-1 407
2003	24 550	14 681	9 869	25 465	13 817	11 648	-915
2004	23 804	14 541	9 263	25 283	13 196	12 087	-1 479
2005	23 869	14 348	9 521	25 433	13 377	12 056	-1 564
2006	26 198	15 570	10 628	27 969	14 770	13 199	-1 771
2007	28 443	17 268	11 175	30 096	15 078	15 018	-1 653
2008	21 351	13 277	8 074	22 694	11 439	11 255	-1 343
2009	21 567	13 278	8 289	22 939	11 610	11 329	-1 372

Lata	Napływ migracyjny			Odływ migracyjny			Saldo migracji ogółem
	Ogółem	Z miast	Ze wsi	Ogółem	Do miast	Na wieś	
2011	22 693	14 146	8 547	24 537	12 638	11 899	-1 844
2012	21 415	13 086	8 329	23 058	11 787	11 271	-1 643
2013	22 812	14 218	8 594	24 916	12 491	12 425	-2 104
łącznie w latach 2002–2013	281 840	171 592	110 248	300 692	155 507	145 185	-18 852

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

W latach 2002–2013 występowała trwała przewaga odpływu ludności nad napływem do województwa, co przełożyło się na ubytek migracyjny mieszkańców. W 2013 r., w wyniku zameldowań i wymeldowań na pobyt stały, ujemne saldo migracji wynosiło 2104 osoby. Jednak natężenie ubytku migracyjnego w badanym okresie było stosunkowo niewielkie i nie przekraczało przeciętnie 1 osoby na 1000 ludności. W 2013 r. w wyniku migracji województwo łódzkie straciło 0,8 mieszkańca na 1000 ludności. W skali całego analizowanego okresu w wyniku przemieszczeń wewnętrznych województwo straciło ponad 18,8 tys. mieszkańców, odnosząc rozmiary sald migracji, a natężenie wynosiło 7,3‰.

Uwzględniając podział na obszary miejskie i wiejskie, widać, że w analizowanym okresie miasta w województwie łódzkim miały trwałe charakter odpływowy, natomiast obszary wiejskie od 2002 r. cechowały dodatnie ogólne salda migracji. W 2013 r. obszary miejskie charakteryzowały się ujemnym ogólnym saldem migracji wewnętrznych na poziomie ponad 5 tys. ludności (w 2002 r. wynosiło ono około minus 2 tys. mieszkańców). W tym samym roku wsie odnotowały dodatni przyrost migracyjny mieszkańców z obszarów województwa i spoza niego na poziomie 2,9 tys. (w 2002 r. – niespełna 600 osób). W całym analizowanym okresie mieliśmy do czynienia ze wzrostem ujemnych sald migracji w przypadku miast województwa, zaś na obszarach wiejskich występowała sytuacja odwrotna (rys. 1). Zjawisko ubytku wędrownego ludności w miastach i przyrostu migracyjnego na obszarach wiejskich jest obserwowane od pewnego czasu w całym kraju. Jest to w dużej mierze spowodowane efektem suburbanizacji, związanej z lokowaniem inwestycji w dużych ośrodkach miejskich i obszarach je otaczających [Kałuża-Kopias 2010]. Konsekwencją

Rysunek 1. Salda migracji w miastach i na wsi województwa łódzkiego w latach 2002–2013 (w osobach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

metropolizacji² działań gospodarczych jest selektywny napływ na te obszary kapitału ludzkiego. Głównie ludzi w średnim wieku, których dochody są wyższe od średnich w regionie.

Zauważmy jednak, że – oceniając rozmiary migracji – warto odnieść wartości sald migracji do ogólnego obrotu migracyjnego (napływu i odpływu), gdyż te same wartości sald migracji mogą być wynikiem z jednej strony dużego napływu i odpływu bądź znacznie mniejszej wielkości tych składników (Obraniak 2007). Jako miernik atrakcyjności migracyjnej (w literaturze demograficznej używana jest również nazwa „wskaźniki efektywności migracji”) przyjęto wskaźnik przedstawiający relację salda migracji do obrotu migracyjnego. Wartość wskaźnika zawiera się w przedziale $<-1;1>$ lub $<-100;100>$ jeśli przemnożymy przez 100, przy czym wartość ujemna oznacza, że dany teren jest obszarem odpływowym (co interpretowane jest w ten sposób, że ludność z niego „ucieka”), wartości bliskie 0 oznaczają niską atrakcyjność migracyjną (lub małą efektywność migracji), a wartości dodatnie, że jest to teren atrakcyjny do zamieszkania. U podstaw wykorzystania tego wskaźnika leży przekonanie, że przemieszczenia ludności odbywają się z miejsc o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego do lepiej rozwiniętych obszarów. Jednak – jak wskazuje Holzer [2003] – jest to umowna interpretacja tego wskaźnika, która nie wynika ze znajomości faktycznych przyczyn napływu i odpływu.

2 Metropolizacja oznacza, iż mamy do czynienia z dekoncentracją aglomeracji miejskiej, tj. rozwojem przestrzennym aglomeracji poprzez wzrost przemieszczeń ludności na obszary okalające wyraźnie zaznaczone centrum miejskie.

Przyjrzyjmy się zatem, jak wyglądała atrakcyjność migracyjna województwa łódzkiego w latach 2002–2013 (tab. 2).

Tabela 2. Wskaźnik efektywności migracji w latach 2002–2013 (w %)

Lata	Wartość wskaźnika
2002	-3,0
2003	-1,8
2004	-3,0
2005	-3,2
2006	-3,3
2007	-2,8
2008	-3,0
2009	-3,1
2010	-3,7
2011	-3,9
2012	-3,7
2013	-4,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>.

Obliczone wartości wskaźnika efektywności migracyjnej dla analizowanego okresu świadczą o odpływowym charakterze województwa łódzkiego. Ponadto, pomiędzy 2002 a 2013 rokiem bezwzględna wartość miernika wzrosła, co świadczy o wzroście ruchliwości przestrzennej ludności, głównie na skutek wyjazdów na stałe z województwa, a jednocześnie informuje o spadku atrakcyjności osiedleńczej tego obszaru.

W latach 2002–2013 większość powiatów wchodzących w skład województwa łódzkiego charakteryzowała się ujemnym saldem migracji (tab. 3).

Największe bezwzględne rozmiary ubytku migracyjnego w całym badanym okresie występowały w Łodzi. Również trwały ubytek migracyjny charakteryzował miasta Piotrków Trybunalski i Skierniewice oraz powiaty: kutnowski, sieradzki, rawski, radomszczański, pączęczański, opoczyński, łęczycki

Tabela 3. Salda migracji wewnętrznych w powiatach w latach 2002–2013 (w osobach)

Powiaty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bełchatowski	144	-16	-88	64	40	-184	-155	-185	-272	-325	-161	-215
Brzeziński	-31	55	78	31	109	120	51	5	97	3	78	70
Kutnowski	-215	-309	-312	-384	-319	-355	-184	-216	-282	-268	-267	-238
Łaski	-98	-40	2	-12	-1	101	58	24	117	-31	28	28
Łęczycki	-197	-102	-180	-143	-141	-184	-151	-106	-113	-129	-114	-151
Łowicki	-105	-149	-109	-130	-114	-156	-161	-143	-134	-76	-158	-158
Łódzki wschodni	537	651	712	574	544	836	761	706	661	706	728	580
M. Łódź	199	-796	-1123	-1241	-1395	-1816	-1493	-1388	-1563	-1427	-1507	-1304
M. Piotrków Trybunalski	-364	-278	-400	-296	-407	-406	-240	-221	-319	-252	-135	-325
M. Skierniewice	130	60	82	-22	-125	-73	-104	-78	-46	-79	-107	-149
Opoczyński	-154	-235	-187	-282	-270	-194	-137	-213	-170	-215	-257	-205
Pabianicki	255	221	249	201	367	461	367	304	324	388	322	311
Pajęczański	-165	-144	-174	-132	-100	-80	-97	-75	-138	-88	-141	-94
Piotrkowski	35	197	133	178	172	260	147	139	229	134	159	192
Poddębicki	-53	-59	-67	-69	-59	-30	8	-32	15	-54	13	4
Radomszczański	-111	-94	-163	-137	-154	-151	-185	-58	-228	-124	-145	-268
Rawski	-139	-149	-67	-101	-117	-150	-98	-60	-136	-120	-79	-85
Sieradzki	-221	-143	-307	-183	-307	-300	-252	-200	-283	-162	-157	-260
Skierniewicki	-127	-31	-125	-30	-11	35	43	88	79	44	37	41
Tomaszowski	-116	-66	-130	-68	-96	-114	-181	-202	-242	-246	-179	-286
Wieluński	-115	-122	-21	-72	7	-55	-36	-73	-143	-105	-107	-166
Wieruszowski	9	38	-28	-26	-55	-58	-13	-71	6	-63	-41	-7
Zduńskowolski	-34	-24	-5	-9	40	-66	-37	-74	-44	-56	-28	-153
Zgierski	529	620	751	725	621	906	746	757	828	701	575	652

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

oraz wieluński. Przewaga odpływu ludności nad jej napływem w większości lat badanego okresu odnotowywana była również w powiecie poddębickim.

Mimo iż Łódź charakteryzowała się największymi bezwzględными rozmiarami ujemnego salda migracji, to natężenie ubytku migracyjnego dla miasta było znacznie mniejsze niż w przypadku pozostałych powiatów odpływowych. W latach 2002–2013 przeciętnie rocznie intensywność ubytku migracyjnego dla Łodzi nie przekraczała 1 osoby na 1000 mieszkańców (–0,6‰). W tym samym czasie w Piotrkowie Trybunalskim średnioroczne natężenie ujemnego salda migracji wynosiło prawie cztery osoby (–3,8‰), natomiast powyżej dwóch osób na 1000 mieszkańców w wyniku migracji traciły przeciętnie rocznie powiaty: kutnowski (–2,7‰), łęczycki (–2,7‰), opoczyński (–2,7‰), pajęczański (–2,2‰), rawski (–2,2‰).

W ostatnim roku analizy (2013) największą intensywnością ubytku migracyjnego charakteryzował się Piotrków Trybunalski (–4,1 mieszkańca na 1000 ludności), następnie Skierniewice (–3,1‰), a w ośmiu powiatach województwa łódzkiego (kutnowskim, łęczyckim, opoczyńskim, radomszczańskim, sieradzkim, tomaszowskim, wieluńskim i zduńskowolskim) natężenie ujemnego bilansu migracyjnego wynosiło ponad 2 osoby na 1000 mieszkańców (tab. 4).

Inaczej wyglądała sytuacja w przypadku powiatów sąsiadujących ze stolicą województwa (brzezińskiego, łódzkiego wschodniego, pabianickiego, zgierskiego) oraz w powiecie piotrkowskim, które w analizowanym okresie charakteryzowały się względnie stałym i wysokim dodatnim saldem migracji ludności (tab. 4). W 2013 r. w powiecie łódzkim wschodnim na skutek dodatniego salda migracji przybywało 9 osób na 1000 mieszkańców, w powiecie zgierskim 4 osoby, a ponad 2 w brzezińskim, pabianickim i piotrkowskim. Powiat łódzki wschodni, w całym badanym okresie, na tle pozostałych powiatów ziemskich sąsiadujących z Łodzią charakteryzował się największym natężeniem przyrostu migracyjnego. W latach 2002–2013 średnioroczne natężenie dodatniego salda migracji kształtowało się na poziomie 10,3‰.

Jak wynika z dotychczasowych badań [Liszewski 2005; Mikulec 2008], powiaty: łódzki wschodni, brzeziński, pabianicki i zgierski wraz z miastem Łodzią tworzą obszar metropolitalny Łodzi. Według Śleszyńskiego [2013] funkcjonalny region miejski³ w przypadku Łodzi tworzy 19 gmin⁴, które wchodzą w skład tych czterech powiatów.

3 Funkcjonalny region miejski to obszar spójny pod względem przestrzennym, charakteryzujący się istnieniem powiązań funkcjonalnych i społeczno-gospodarczych pomiędzy rdzeniem miejskim a jego otoczeniem, http://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/wiadomosci/zit/dokumenty/kryteria_delimitacji.pdf

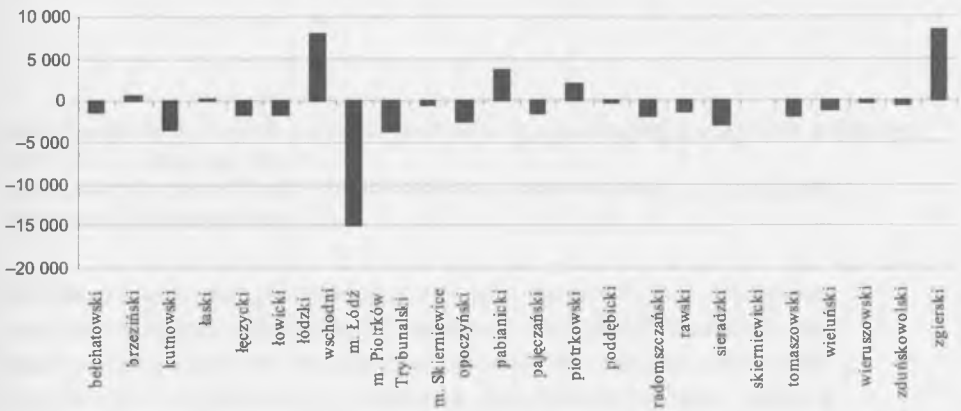
4 Łódź – jako miasto rdzeń, Aleksandrów Łódzki, Andrespol, Brójce, Brzeziny (zarówno gmina miejska, jak i wiejska), Dobroń, Koluszki, Konstantynów Łódzki, Ksawerów, Lutomiersk, Nowosolna, Pabianice (zarówno gmina miejska, jak i wiejska), Rzgów, Stryków, Tuszyń, Zgierz (zarówno gmina miejska, jak i wiejska).

Tabela 4. Natężenie migracji w powiatach województwa łódzkiego w latach 2002–2013

Powiaty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bełchatowski	1,3	-0,1	-0,8	0,6	0,4	-1,6	-1,4	-1,6	-2,4	-2,9	-1,4	-1,9
Brzeziński	-1,0	1,8	2,5	1,0	3,6	3,9	1,7	0,2	3,2	0,1	2,5	2,3
Kutnowski	-2,1	-3,0	-3,0	-3,7	-3,1	-3,4	-1,8	-2,1	-2,7	-2,6	-2,6	-2,3
Łaski	-1,9	-0,8	0,0	-0,2	0,0	2,0	1,1	0,5	2,3	-0,6	0,6	0,6
Łęczycki	-3,7	-1,9	-3,4	-2,7	-2,6	-3,5	-2,8	-2,0	-2,1	-2,4	-2,1	-2,8
Łowicki	-1,3	-1,8	-1,3	-1,6	-1,4	-1,9	-2,0	-1,7	-1,6	-0,9	-1,9	-1,9
Łódzki wschodni	8,3	10,0	11,0	8,9	8,4	12,9	11,7	10,9	10,2	10,9	11,2	9,0
M. Łódź	0,3	-1,0	-1,5	-1,6	-1,8	-2,4	-2,0	-1,8	-2,1	-1,9	-2,0	-1,7
M. Piotrków Trybunalski	-4,6	-3,5	-5,1	-3,7	-5,2	-5,1	-3,0	-2,8	-4,0	-3,2	-1,7	-4,1
M. Skierniewice	2,7	1,2	1,7	-0,5	-2,6	-1,5	-2,1	-1,6	-0,9	-1,6	-2,2	-3,1
Opoczyński	-2,0	-3,0	-2,4	-3,6	-3,4	-2,5	-1,7	-2,7	-2,2	-2,7	-3,3	-2,6
Pabianicki	2,1	1,9	2,1	1,7	3,1	3,9	3,1	2,6	2,7	3,3	2,7	2,6
Pajęczański	-3,1	-2,7	-3,3	-2,5	-1,9	-1,5	-1,8	-1,4	-2,6	-1,7	-2,6	-1,8
Piotrkowski	0,4	2,2	1,5	2,0	1,9	2,9	1,6	1,5	2,5	1,5	1,8	2,1
Poddębicki	-1,3	-1,4	-1,6	-1,6	-1,4	-0,7	0,2	-0,8	0,4	-1,3	0,3	0,1
Radomszczański	-0,9	-0,8	-1,4	-1,2	-1,3	-1,3	-1,6	-0,5	-1,9	-1,0	-1,2	-2,3
Rawski	-2,8	-3,0	-1,4	-2,0	-2,4	-3,0	-2,0	-1,2	-2,8	-2,4	-1,6	-1,7
Sieradzki	-1,8	-1,2	-2,5	-1,5	-2,5	-2,5	-2,1	-1,7	-2,3	-1,3	-1,3	-2,2
Skierniewicki	-3,4	-0,8	-3,3	-0,8	-0,3	0,9	1,1	2,3	2,1	1,2	1,0	1,1
Tomaszowski	-1,0	-0,5	-1,1	-0,6	-0,8	-0,9	-1,5	-1,7	-2,0	-2,0	-1,5	-2,4
Wieluński	-1,5	-1,6	-0,3	-0,9	0,1	-0,7	-0,5	-0,9	-1,8	-1,3	-1,4	-2,1
Wieruszowski	0,2	0,9	-0,7	-0,6	-1,3	-1,4	-0,3	-1,7	0,1	-1,5	-1,0	-0,2
Zduńskowolski	-0,5	-0,4	-0,1	-0,1	0,6	-1,0	-0,5	-1,1	-0,6	-0,8	-0,4	-2,3
Zgierski	3,3	3,9	4,7	4,5	3,9	5,6	4,6	4,7	5,2	4,4	3,6	4,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

Zebrany materiał statystyczny dotyczący migracji wewnętrznych w województwie łódzkim pozwolił na przedstawienie skumulowanych sald migracji w poszczególnych powiatach w badanym okresie (rys. 2 i 3). W latach 2002–2013 spośród wszystkich powiatów województwa łódzkiego największy ubytek migracyjny ludności w wartościach bezwzględnych dotyczył stolicy województwa – Łodzi. W badanym okresie miasto w wyniku przemieszczeń wewnętrznych ludności straciło 14,9 tys. mieszkańców, zaś powiaty kutnowski i miasto Piotrków Trybunalski miały ubytek migracyjny na poziomie ponad 3 tys. ludności (odpowiednio: 3,3 tys.; 3,6 tys.). W przypadku powiatów ziemskich, które charakteryzowały się dodatnim saldem migracji, w latach 2002–2013 największy bezwzględny przyrost migracyjny wystąpił w powiecie zgierskim (8,4 tys.), a następnie w łódzkim wschodnim (7,9 tys.) i pabianickim (3,8 tys.).

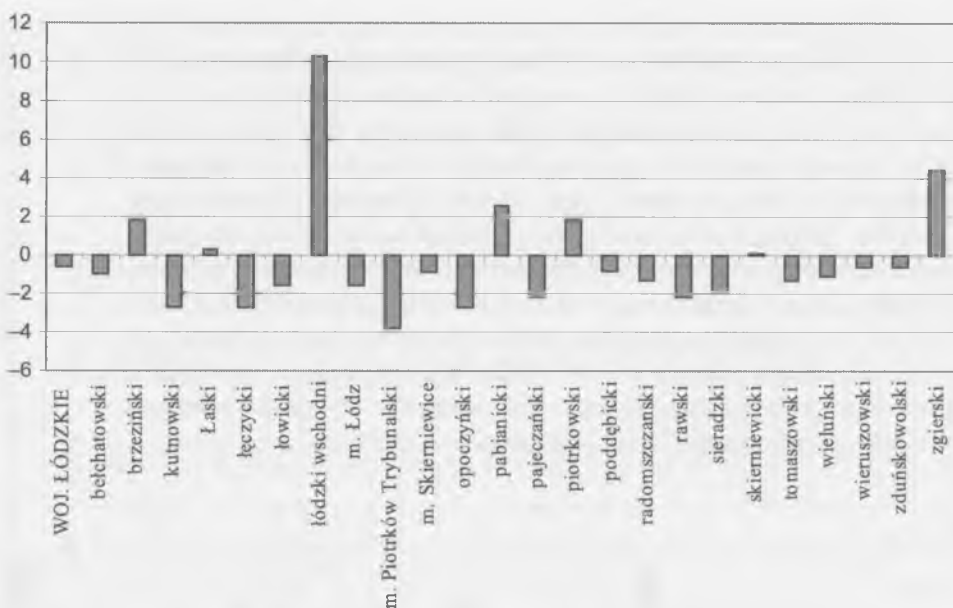

Rysunek 2. Skumulowane salda migracji dla powiatów województwa łódzkiego w latach 2002–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

Przeliczając skumulowane salda migracji na 1000 mieszkańców, widać (rys. 3), że w całym badanym okresie największa intensywność ubytku migracyjnego występowała w Piotrkowie Trybunalskim (4 osoby na 1000 mieszkańców), zaś powiat łódzki wschodni odnotował największe natężenie dodatniego salda migracji, wynoszące ponad 10 osób na 1000 mieszkańców powiatów.

Chcąc sprawdzić, jak wygląda atrakcyjność migracyjna poszczególnych powiatów – podobnie jak dla województwa ogółem – obliczony został wskaźnik efektywności migracyjnej. Otrzymane wartości

Rysunek 3. Skumulowane salda migracji na 1000 mieszkańców dla powiatów województwa łódzkiego w latach 2002–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

wskaźnika (tab. 5) wskazują na wysoki poziom atrakcyjności osiedleńczej powiatu łódzkiego wschodniego. W przypadku tego powiatu, wartości współczynnika efektywności były znacznie wyższe niż otrzymane wartości współczynników dla powiatów pabianickiego i zgierskiego, które należały również do obszarów atrakcyjnych osiedleńczo.

W latach 2002–2013 do najmniej atrakcyjnych osiedleńczo powiatów należał Piotrków Trybunalski, w przypadku którego wysoki poziom efektywności wynikał ze znacznie większych rozmiarów odpływu niż napływu do powiatu, co w konsekwencji dawało względnie duże ujemne saldo migracji i zarazem wysoką efektywność.

Najmniejszą ruchliwość przestrzenną charakteryzowała się ludność powiatów łaskiego, poddębickiego, skierniewickiego, wieruszowskiego i zduńskowolskiego.

Z wcześniejszych opracowań [Szukalski 2012] wynika, że po 2002 r. zdecydowana większość mieszkańców opuszczających Łódź osiedlała się głównie w powiatach zgierskim i łódzkim wschodnim (średnio rocznie 76% ogółu odpływu z miasta). Do gmin, do których w ostatnich latach mieszkańcy Łodzi przeprowadzają się najczęściej, należą: Aleksandrów Łódzki, Nowosolna, Andrespol, Zgierz, Rzgów, Stryków, Lutomiernik i Pabianice.

Tabela 5. Wskaźnik efektywności migracyjnej (w %)

Powiaty	Lata											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Belchatowski	4,9	-0,5	-2,9	2,0	1,1	-5,2	-6,3	-7,1	-9,6	-11,7	-6,4	-8,1
Brzeziński	-4,6	8,8	11,0	5,0	14,7	13,3	8,7	0,9	15,6	0,5	12,4	11,0
Kutnowski	-9,9	-13,4	-13,2	-17,3	-12,5	-12,8	-8,5	-9,9	-12,1	-12,1	-12,5	-10,4
Łaski	-8,0	-2,8	0,1	-0,8	-0,1	6,8	4,9	2,1	9,9	-2,7	2,6	2,6
Łęczycki	-16,5	-9,1	-17,1	-14,5	-12,7	-14,6	-16,5	-11,1	-11,5	-12,5	-10,6	-15,7
Łowicki	-6,2	-9,5	-6,9	-8,7	-6,8	-8,0	-12,4	-10,2	-10,6	-5,2	-12,0	-10,4
Łódzki wschodni	28,9	28,1	31,4	26,1	24,6	32,0	38,0	33,9	34,2	31,9	36,8	28,9
M. Łódź	-13,2	-8,3	-12,3	-13,6	-14,2	-17,0	-17,2	-16,3	-16,9	-15,5	-17,8	-14,2
M. Piotrków Trybunalski	-28,9	-20,4	-29,4	-21,8	-29,0	-27,4	-21,0	-18,2	-25,4	-19,8	-11,2	-25,6
M. Skierniewice	14,3	6,8	9,1	-2,5	-11,8	-7,1	-13,3	-8,9	-5,3	-9,8	-13,9	-19,6
Opczyński	-10,7	-14,3	-12,1	-18,4	-15,8	-10,7	-10,6	-14,9	-11,4	-15,1	-16,7	-14,0
Pabianicki	11,0	7,7	9,0	7,7	13,5	13,9	14,9	12,8	11,7	13,8	13,2	10,3
Pajęczański	-14,5	-13,2	-15,7	-12,4	-7,3	-5,9	-10,2	-7,4	-12,0	-8,7	-15,9	-9,3
Piotrkowski	1,9	9,8	7,4	9,3	8,5	11,4	8,7	8,1	13,3	7,9	9,1	10,8

Powiaty	Lata											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Radomszczański	-4,3	-3,7	-6,7	-5,5	-6,1	-5,5	-8,5	-2,7	-10,7	-5,8	-6,7	-12,6
Rawski	-13,0	-13,6	-5,8	-9,8	-9,7	-11,7	-11,1	-6,6	-14,8	-12,3	-9,7	-7,4
Sieradzki	-8,8	-6,0	-11,7	-6,9	-11,1	-10,4	-10,6	-9,0	-11,6	-6,3	-6,7	-10,2
Skierniewicki	-15,1	-3,9	-15,5	-3,6	-1,1	3,4	6,1	11,1	9,0	6,4	4,7	4,9
Tomaszowski	-5,3	-2,8	-5,8	-2,6	-3,7	-3,9	-8,8	-9,6	-11,7	-10,7	-8,1	-12,4
Wieluński	-7,0	-6,8	-1,1	-4,0	0,4	-3,0	-2,2	-4,8	-8,4	-6,6	-6,6	-10,2
Wieruszowski	1,0	4,0	-3,1	-2,8	-5,9	-5,0	-1,6	-8,6	0,8	-7,2	-4,8	-0,9
Zduńskowolski	-2,5	-1,7	-0,4	-0,7	2,4	-4,1	-3,1	-6,0	-3,4	-4,6	-2,2	-10,7
Zgierski	16,4	16,5	20,5	18,6	12,5	16,7	19,7	19,7	20,0	16,6	14,8	15,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

3. Migracje wewnątrzwojewódzkie i międzywojewódzkie

Bezpośredni wpływ na zmiany w liczbie i strukturze mieszkańców województwa mają migracje związane z przekroczeniem granic administracyjnych. Przemieszczenia w obrębie tego samego powiatu (gminy) nie mają wpływu na zmiany ogólnego zaludnienia województwa, natomiast oddziałują na liczbę ludności poszczególnych podregionów. Mieszkańcy województwa łódzkiego przemieszczają się głównie na niewielkie odległości. Większość przemieszczeń ludności województwa odbywała się w obrębie jego granic administracyjnych (tab. 6).

W 2013 r. w województwie łódzkim blisko 80% ogólnego napływu stanowiły przemieszczenia wewnątrz województwa. Ponadto, na przestrzeni badanego okresu systematycznie wzrastał udział tych przemieszczeń w ogólnych rozmiarach napływu. Najbardziej regionalny charakter napływu widoczny był w powiatach: łódzkim wschodnim, brzezińskim i zgierskim. W latach 2002–2013 średnio rocznie około 90% osiedlających się w tych powiatach osób pochodziło z terenów województwa łódzkiego, najprawdopodobniej głównie z Łodzi. W 2013 r. najbardziej regionalny napływ wystąpił w powiatach: łódzkim wschodnim (96%) i brzezińskim (93%). Najmniej regionalny charakter napływu dotyczył powiatów graniczących z województwami: mazowieckim, wielkopolskim i śląskim, oraz samej Łodzi. W analizowanym okresie udział zameldowań z województwa nie przekraczał 60% w miastach: Skierniewice (średnio 56% całego napływu w latach 2002–2013) i Łódź (58%). Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w przypadku powiatów graniczących z województwami: mazowieckim, wielkopolskim i śląskim relatywnie większy odsetek wśród osiedlających się w nich stanowią mieszkańcy właśnie tych województw.

Przeprowadzki na obszary okalające miasto charakterystyczne były nie tylko dla mieszkańców Łodzi, ale również pozostałych największych miast w Polsce. Gdy porównamy zasięg przestrzenny przemieszczeń mieszkańców największych miast w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku [Kałuża-Kopias 2010], widać, że wszystkie wielkie miasta miały ujemne salda migracji z obszarami swojego województwa. W przypadku mieszkańców wielkich miast mamy do czynienia z odpływem głównie na tereny wiejskie, otaczające analizowane miasta (położone w zależności od miasta w promieniu do 20–40 km od niego), które tworzą tzw. obszar funkcjonalny miasta. Wielkie miasta w przypadku przemieszczeń międzywojewódzkich charakteryzowały się największą intensywnością napływu, głównie z województw ościennych ze słabym

Tabela 6. Udział przemieszczeń wewnątrzwojewódzkich w ogóle napływu migracyjnego w powiatach województwa łódzkiego w latach 2002–2013 (jako % napływu)

Powiaty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bełchatowski	82,2	85,9	87,4	85,8	84,7	87,3	84,1	84,5	86,8	85,4	84,6	85,5
Brzeziński	90,6	92,6	88,6	91,7	91,0	92,8	91,6	87,8	91,7	90,2	93,2	93,2
Kutnowski	71,1	75,0	71,2	75,2	76,2	76,9	76,9	76,9	75,9	77,8	76,4	76,0
Łaski	87,1	85,8	84,3	81,5	85,1	83,5	80,9	89,3	87,6	85,4	90,0	90,0
Łęczycki	80,9	79,4	82,8	88,7	82,4	84,4	80,8	81,4	87,3	84,9	83,8	80,8
Łowicki	76,9	77,9	76,7	77,3	78,0	80,6	76,3	77,7	79,4	79,5	79,8	80,3
Łódzki wschodni	92,3	91,4	92,0	94,9	93,4	92,3	94,5	95,1	92,9	92,7	93,5	94,9
M. Łódź	64,6	59,1	59,3	59,2	60,1	60,8	56,3	58,5	59,5	61,7	60,7	62,9
M. Piotrków Trybunalski	76,8	77,2	73,8	77,6	75,5	73,3	72,3	76,6	72,9	77,0	77,9	79,4
M. Skierniewice	60,8	46,7	56,2	54,2	56,3	53,0	52,5	58,6	57,9	53,2	56,9	59,5
Opoczyński	68,2	71,9	66,7	65,4	68,0	68,4	68,8	72,6	71,4	72,6	74,7	73,6
Pabianicki	88,1	88,8	88,4	89,0	89,3	87,0	88,7	87,5	88,9	90,2	89,8	91,4
Pajęczański	70,4	67,4	68,0	70,8	71,3	70,7	67,1	72,9	75,4	67,1	74,0	71,6
Piotrkowski	88,3	84,9	89,0	87,0	87,5	88,0	86,8	86,6	84,8	86,8	87,1	89,4
Poddębicki	77,3	81,9	83,8	81,0	83,5	87,9	86,7	84,9	81,5	82,8	83,8	83,6

Radomszczański	72,0	66,9	72,6	71,3	70,1	71,0	67,0	69,4	70,7	70,9	73,0	72,3
Rawski	73,0	75,0	73,6	75,5	72,2	75,2	72,6	72,6	74,1	75,4	74,7	75,6
Sieradzki	77,2	75,1	80,8	80,8	78,9	81,3	79,3	77,8	81,1	81,7	80,2	81,9
Skierniewicki	77,1	82,2	73,2	78,1	80,8	80,5	76,5	80,5	80,9	78,1	80,5	82,3
Tomaszowski	75,3	75,9	78,1	75,7	77,8	81,9	82,8	80,2	84,2	82,1	82,5	82,5
Wieluński	75,6	73,7	75,4	72,5	73,6	71,1	72,7	72,6	75,4	76,4	75,5	75,9
Wieruszowski	62,2	62,1	58,1	62,2	62,9	60,9	55,0	55,3	55,4	60,0	63,1	62,4
Województwo łódzkie	76,1	76,2	77,2	77,5	77,9	78,8	76,8	77,4	78,3	78,7	79,2	79,9
Zduńskowolski	86,1	86,5	86,4	91,0	86,1	89,6	86,6	87,5	88,1	86,3	88,4	90,5
Zgierski	86,1	88,3	89,8	88,9	90,9	91,0	89,9	87,3	89,3	89,5	89,7	90,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w internetowych bazach danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

Tabela 7. Udział przemieszczeń wewnątrzwojewódzkich w ogóle odpływu migracyjnego w powiatach województwa łódzkiego w latach 2002–2013 (jako % odpływu)

Powiaty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo łódzkie	71,6	73,5	72,6	72,8	73,0	74,5	72,2	72,8	72,7	72,8	73,6	73,2
Bełchatowski	83,0	81,0	83,8	86,8	84,0	81,3	79,2	76,6	77,9	75,9	80,1	77,8
Brzeziński	92,0	90,8	89,6	94,9	89,2	90,5	88,5	86,9	88,2	86,8	88,4	87,6
Kutnowski	64,4	63,4	59,6	58,8	65,3	66,2	67,0	67,3	68,6	65,7	66,5	67,1
Łaski	84,8	85,9	84,8	84,8	82,6	82,6	83,2	84,5	86,2	85,3	82,3	82,3
Łęczycki	76,5	77,9	73,8	77,2	76,8	79,6	75,8	77,2	80,8	82,9	78,1	79,7
Łowicki	73,4	71,2	75,7	70,6	72,6	72,6	72,5	72,7	64,7	71,7	69,2	70,3
Łódzki wschodni	86,7	89,2	87,0	86,2	91,1	89,7	87,6	87,8	89,0	87,6	88,6	89,2
M. Łódź	65,6	66,6	67,1	66,4	66,0	71,1	69,3	69,6	70,2	69,2	69,7	69,9
M. Piotrków Trybunalski	67,2	71,4	69,8	72,3	72,2	73,5	70,6	70,0	71,8	71,1	71,3	70,1
M. Skierniewice	52,7	53,0	48,9	49,4	53,1	52,3	51,0	58,9	55,8	51,1	58,8	57,8
Opoczyński	63,8	65,6	57,5	60,7	64,4	63,5	63,7	62,2	61,1	61,2	65,3	60,9
Pabianicki	85,7	88,3	89,0	86,2	85,1	85,8	86,2	88,2	86,2	85,6	86,3	85,0
Pajęczański	70,4	67,4	59,7	61,8	64,9	66,6	58,1	65,8	64,4	66,5	60,3	61,6
Piotrkowski	82,0	86,2	82,0	84,9	83,1	83,4	82,2	83,3	79,4	79,8	84,0	82,5

Poddębicki	81,7	81,4	76,9	76,6	79,9	84,3	80,7	76,2	80,4	81,2	83,8	80,4
Radomszczański	66,7	64,7	67,0	63,7	65,3	63,7	60,6	64,0	62,1	62,6	69,3	65,2
Rawski	62,0	63,3	70,3	66,4	61,6	67,8	65,2	64,3	58,6	64,1	62,9	69,5
Sieradzki	70,5	73,2	69,2	72,5	73,3	73,9	69,3	72,5	72,4	73,6	73,0	71,4
Skierniewicki	66,6	68,7	71,6	70,0	71,0	70,0	67,2	75,9	72,8	74,8	74,6	72,9
Tomaszowski	67,4	73,2	73,9	73,3	73,1	73,5	70,2	68,2	69,4	72,7	71,9	70,7
Wieluński	63,7	72,1	71,3	73,1	69,8	68,4	67,7	66,6	65,7	65,1	66,5	63,5
Wieruszowski	60,1	57,7	61,5	56,6	57,7	56,9	56,5	51,9	54,5	54,6	64,4	57,3
Zduńskowolski	82,2	85,0	83,6	83,6	83,0	85,3	79,7	78,9	81,2	82,3	80,2	81,9
Zgierski	79,4	83,4	82,9	84,0	83,0	86,0	84,3	84,3	84,8	82,8	83,3	85,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

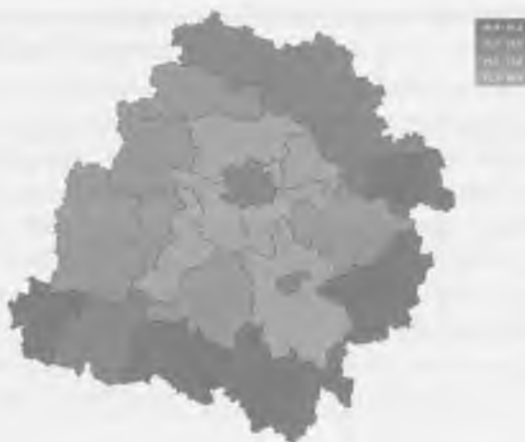
natężeniem odpływu w stronę regionów napływowych. Ponadto można zauważyć silną pozycję Warszawy jako stolicy kraju, która charakteryzuje się znacznie większym polem napływu (wysokim natężeniem strumieni napływu z odleglejszych obszarów kraju) niż pozostałe z wielkich miast.

Odpływ z województwa łódzkiego miał relatywnie mniej regionalny charakter niż napływ. W 2013 r. 73% ogólnego odpływu stanowiły przemieszczenia w granicach administracyjnych województwa (tab. 7). W analizowanym okresie mieszkańcy powiatów brzezińskiego, łódzkiego wschodniego i łaskiego charakteryzowali się najbardziej regionalnym charakterem przeprowadzek. W przypadku tych jednostek administracyjnych przemieszczenia wewnątrzwojewódzkie w latach 2002–2013 stanowiły średnio rocznie ponad 85% ogólnego odpływu. Znacznie częściej poza obszar województwa przeprowadzali się mieszkańcy miasta Skierniewice (migracje wewnątrzwojewódzkie stanowiły średnio rocznie około 54% udział w odpływie z powiatu) i powiatu wieruszowskiego (58%). W latach 2002–2013 średnio rocznie 22% osób osiedlających się w województwie łódzkim zamieszkiwało wcześniej w innych województwach, a 27% ogólnego odpływu mieszkańców stanowiły przeprowadzki poza granice województwa. Udział migracji międzywojewódzkich w ogólnym napływie ulegał systematycznemu zmniejszeniu, co umacniało regionalny charakter przemieszczeń w województwie.

Mapa 1. Średnioroczny udział napływu międzywojewódzkiego w ogólnym napływie do województwa łódzkiego w latach 2002–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

Mapa 2. Średnioroczny udział odpływu międzywojewódzkiego w ogólnym odpływie z województwa łódzkiego w latach 2002–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

W analizowanym okresie najczęściej w województwie łódzkim na stałe osiedlała się ludność przybyła z województwa mazowieckiego (przeciętnie rocznie około 5% ogółu napływu spoza województwa), śląskiego (3,5%) oraz wielkopolskiego (2,3%). Województwa te stanowiły również główne obszary odpływu międzywojewódzkiego. W latach 2002–2013 bilans przemieszczeń województwa łódzkiego z większością województw w kraju był ujemny. W tab. 8 zaprezentowano rozmiary przeciętnego przyrostu migracyjnego w latach 2002–2013 pomiędzy podregionami województwa łódzkiego a pozostałymi 15 województwami w kraju i największymi miastami w Polsce.

W latach 2002–2013 województwo łódzkie najwięcej średnio rocznie traciło ludności na rzecz województwa mazowieckiego (ok. 1 tys.), a następnie dolnośląskiego (421 osób) i małopolskiego (132 osoby). Zdecydowaną większość tych ujemnych sald migracji stanowiły przeprowadzki do stolic tych województw (Warszawy, Wrocławia i Krakowa). Jednak nie ze wszystkimi regionami w kraju bilans przemieszczeń dla województwa był ujemny. W analizowanym okresie w przypadku województw: lubelskiego, lubuskiego, podkarpackiego, podlaskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego, średnioroczne salda migracji były dodatnie. Warto zwrócić uwagę, że województwa, z którymi łódzkie miało dodatnie salda migracji, należały do regionów charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego niż województwo łódzkie.

Tabela 8. Średnioroczny poziom salda migracji międzywojewódzkich w województwie łódzkim w latach 2002–2013 (w osobach)

Województwo poprzedniego zamieszkania	Województwo łódzkie	Powiat łódzki	Miasto Łódź	Powiat piotrkowski	Powiat sieradzki	Powiat skierniewicki
Dolnośląskie	-421	-26	-25	-172	-186	-12
W tym:						
- M. Wrocław	-329	-11	-27	-125	-164	-2
Kujawsko-Pomorskie	-5	12	40	-2	-10	-45
Lubelskie	51	-8	52	-6	-1	14
Lubuskie	1	-8	1	-4	14	-2
Małopolskie	-132	-20	-6	-54	-42	-10
W tym:						
- M. Kraków	-93	-16	-4	-44	-21	-8
Mazowieckie	-1 283	-60	-310	-421	-152	-340
W tym:						
- M. st. Warszawa	-1 004	-46	-289	-323	-91	-255
Opolskie	-21	3	10	-13	-25	4
Podkarpackie	34	2	36	-6	-2	4
Podlaskie	2	-4	-2	3	1	4
Pomorskie	-134	-22	-45	-36	-9	-22
Śląskie	12	10	8	6	-10	2
Świętokrzyskie	136	18	85	3	24	6
Warmińsko-Mazurskie	35	-3	12	15	4	7
Wielkopolskie	-140	10	51	-62	-112	-27
W tym:						
- M. Poznań	-106	-5	-15	-23	-36	-27
Zachodnio-pomorskie	17	3	4	8	-2	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

W przypadku podregionu łódzkiego i miasta Łodzi średnio roczne dodatnie saldo migracji w latach 2002–2013 występowało z województwami: opolskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim, zaś podregion łódzki jako jedyny z podregionów województwa łódzkiego miał ujemne saldo migracji z województwem warmińsko-mazurskim. Jeszcze inaczej wyglądała sytuacja w przypadku podregionu sieradzkiego, który charakteryzował się przewagą napływu nad odpływem ludności w przypadku województwa lubuskiego, zaś ujemny bilans przepływu miał z województwami: lubelskim, podkarpackim, śląskim i zachodniopomorskim. Podregion piotrkowski w analizowanym okresie dodatni przyrost migracyjny miał z województwem podlaskim, zaś z lubelskim i podkarpackim ujemny.

4. Migracje a wiek

Prawdopodobieństwo zmiany miejsca zamieszkania jest ściśle związane z wiekiem. Wysoki poziom migracji charakterystyczny jest dla najmłodszych, zaś maksimum przemieszczeń osiągnęte jest wśród osób w grupie wieku 20–30 lat, w kolejnych grupach wieku mobilność przestrzenna zmniejsza się, by zaznaczyć niewielki wzrost wśród starszych generacji.

Dane zawarte w tabeli 9 wskazują, że dominującą grupę migrantów stanowią osoby w wieku 25–29 lat. W całym analizowanym okresie województwo łódzkie wśród osób w tym wieku miało największe wartości ujemnego salda migracji.

Kolejną liczną subpopulacją charakteryzującą się ujemnym saldem migracji byli trzydziestolatkowie (30–39 lat) oraz dzieci w wieku 0–4 lata. Wysoki udział dzieci w ruchu wędrownym związany jest z migracją rodzinną. Jest rzeczą naturalną, że wówczas gdy w migracji biorą udział osoby (małżeństwa) posiadające dzieci, mamy do czynienia z przeprowadzką całej rodziny [Strzelecki 1989].

Wśród osób starszych, tj. po 60. roku życia, rozmiary migracji były najmniejsze i w ostatnich kilku latach województwo łódzkie odznaczało się dodatnimi saldami migracji wśród osób starszych. W 2013 r. nadwyżka napływu mieszkańców nad jego odpływem wystąpiła wśród osób w grupach wieku 60–64 lata oraz 70–74 lata. Odwołując się do wzorców migracji osób starszych [Kałuża 2006; 2008], można przypuszczać, że w przypadku tej subpopulacji często motywem

Tablica 9. Średni poziom salda migracji wewnętrznych w województwie łódzkim według podregionów i wieku migrantów w latach 2008–2013

Jednostki administracyjne	Ogółem	Grupa wieku																	
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 lat i więcej
Województwo łódzkie W tym podregiony:	-1 735	-147	-67	-43	-35	-59	-640	-465	-191	-49	-3	-13	-3	6	4	-5	3	-8	-17
Łódzki	1 816	211	148	115	67	59	136	223	240	129	92	96	118	92	37	19	16	11	9
M. Łódź	-1 453	-233	-180	-132	-77	194	336	-191	-284	-168	-111	-139	-170	-139	-59	-37	-18	-25	-20
Piotrkowski	-953	-61	-28	-16	-4	-134	-462	-237	-68	-7	-1	14	12	20	12	5	-1	1	2
Sieradzki	-468	-32	-9	-1	-1	-91	-347	-116	-29	8	23	21	41	34	11	6	7	9	-2
Skierniewicki	-676	-31	1	-9	-20	-87	-304	-144	-50	-11	-6	-5	-4	-2	3	3	0	-4	-6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

Tabela 10. Migracje zagraniczne w województwie łódzkim w latach 2002–2013 (w osobach)

Lata	Ogółem	Miasta	Wieś	Udział migrantów z miast (w %)
Imigracja				
2002	195	168	27	86,2
2003	187	145	42	77,5
2004	272	224	48	82,4
2005	312	254	58	81,4
2006	324	246	78	75,9
2007	509	371	138	72,9
2008	487	363	124	74,5
2009	576	438	138	76,0
2010	533	401	132	75,2
2011	504	377	127	74,8
2012	473	368	105	77,8
2013	459	363	96	79,1
Emigracja				
2002	393	362	31	92,1
2003	360	334	26	92,8
2004	301	281	20	93,4
2005	513	475	38	92,6
2006	1 462	1 226	236	83,9
2007	984	839	145	85,3
2008	836	687	149	82,2
2009	468	389	79	83,1
2010	556	509	47	91,5
2011	551	486	65	88,2
2012	658	548	110	83,3
2013	1 033	879	154	85,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

do migracji jest narastanie niepełnosprawności, jak również wzrost kosztów utrzymania mieszkania, często łączący się z wdowieństwem. Okoliczności te mogą powodzić do przemieszczenia się osób starszych w pobliskie miejsca zamieszkania swoich dzieci, które przeprowadziły się wcześniej.

Przyglądając się saldom migracji według podregionów województwa widać, że nie wszystkie obszary województwa łódzkiego miały charakter odpływowy ludności w poszczególnych grupach wieku. W przypadku podregionu łódzkiego (który tworzą powiaty: łódzki wschodni, pabianicki, brzeziński i zgierski), w analizowanym okresie mieliśmy do czynienia z dodatnim saldem migracji we wszystkich grupach wieku, a największy dodatni przyrost migracyjny dotyczył ludności w wieku 30–44 lata. W tym przypadku dużą rolę w odpływie z Łodzi tej subpopulacji odgrywa suburbanizacja. Wiele wskazuje, że osoby między 35. a 44. rokiem życia, które osiągnęły już odpowiedni status majątkowy oraz stabilną pozycję na rynku pracy, przenoszą się na obszary podmiejskie, szukając bardziej komfortowych warunków do życia dla siebie i rodziny. Jednocześnie mimo przeprowadzki na obszary podmiejskie nie dochodzi do „rozstania” ich z miejskim rynkiem pracy.

Miasto Łódź było i jest „magnesem” przyciągającym osoby młode (20–29 lat). Mimo że w Łodzi występował ubytek migracyjny ludności ogółem, to w latach 2002–2013 miasto charakteryzowało się dodatnim saldem migracji wśród osób między 20. a 29. rokiem życia. Przyrost migracyjny młodzieży (20–29 lat) w stolicy województwa wynika przynajmniej z kilku powodów:

- 1) miasto pełni rolę ośrodka akademickiego, ściągając na czas nauki młodych ludzi, którzy później w naturalny sposób „zakorzeniają” się w nim lub jego najbliższej okolicy, znajdując życiowych partnerów i pracę,
- 2) rozwój sektora usług sprawia, że miasto oferuje lepsze od innych warunki do rozwoju kariery zawodowej.

Jednak jak zaznacza Szukalski [2012], Łódź traci na znaczeniu jako ośrodek akademicki, a młodzież zamieszkująca wschodnią i południowo-zachodnią część województwa łódzkiego jako miejsce studiowania częściej wybiera Warszawę i Wrocław.

Pozostałe trzy podregiony (piotrkowski, sieradzki i skierniewicki), w większości pięcioletnich grup wieku posiadały ujemne salda migracji. W analizowanym okresie w przypadku tych obszarów, w niektórych latach przewaga liczby zameldowań nad wymeldowaniami występowała głównie wśród osób po 50. roku życia.

5. Migracje zagraniczne

W niniejszym punkcie przyjrzymy się przemieszczeniom zagranicznym ludności województwa łódzkiego. Na wstępie wypada przypomnieć, że informacje dotyczące imigracji i emigracji pochodzące z ewidencji bieżącej dotyczą wyłącznie faktów migracji związanych z zameldowaniem na pobyt stały (imigracja) i wymeldowaniem (emigracja), a więc nie obejmują wszystkich rodzajów przemieszczeń ludności (m.in. związanych z pobytem nielegalnym i wyjazdami czasowymi). Tymczasem wyniki ostatniego spisu ludności z 2011 r. wskazują, że poza granicami Polski przebywa powyżej 3 miesięcy ponad 73,5 tys. mieszkańców województwa łódzkiego, z czego powyżej jednego roku 56,5 tys. osób⁵. Z szacunków GUS wynika, że w końcu 2013 r. poza granicami Polski przebywało czasowo około 2196 tys. mieszkańców naszego kraju, tj. o 66 tys. (3,1%) więcej niż w 2012 r.⁶ Niestety, nie możemy tej wielkości rozdystrybuować pomiędzy jednostki administracyjne, w związku z tym należy zdawać sobie sprawę z niedoszacowania skali zjawiska w przypadku oficjalnych statystyk.

Generalnie – wedle oficjalnych danych – w całym okresie analizy województwo łódzkie miało ujemne saldo migracji zagranicznych (tab. 10).

Tylko w 2009 r. jednorazowo odnotowało ono nadwyżkę przyjazdów nad wyjazdami (saldo +108 osób). Wśród emigrantów znaczącą przewagę mieli mieszkańcy miast województwa. Również przybywający do województwa imigranci osiedlali się głównie na obszarach miejskich. W latach 2003–2013⁷ ubytek migracyjny wyniósł 3,6 tys. osób, a jego łączne natężenie w przeciągu tych jedenastu lat wyniosło mniej niż 2 osoby na 1000 ludności (1,4). Wskazuje to na niewielkie znaczenie migracji zagranicznych dla przyrostu rzeczywistego ludności w województwie. W latach 2003–2013 największe zarówno bezwzględne, jak i względne rozmiary ujemnego salda migracji wystąpiły po przystąpieniu Polski do UE. Kulminacyjnym rokiem był 2006, w którym ujemne saldo migracji wyniosło 1138 osób. Według danych z ostatniego spisu ludności, najczęściej mieszkańcy województwa łódzkiego wyjeżdżali za granicę z zamiarem podjęcia pracy (73,6% emigrantów).

5 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosc-i-mieszkan-2011/migracje-zagraniczne-ludnosc-i-nsp-2011,1,1.html>

6 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-ludnosc/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-emigracji-z-polski-w-latach-2004-2013,2,7.html>

7 Z uwagi na zmiany administracyjne w analizowanym okresie, brak informacji dla roku 2002 o rozmiarach migracji zagranicznych dla obecnych powiatów: brzezińskiego, łęczyckiego i piotrkowskiego. W związku z tym okres analizy został ograniczony do lat 2003–2013.

Tabela 11. Saldo migracji zagranicznych dla powiatów województwa łódzkiego w latach 2003–2013 (w osobach)

Jednostka administracyjna	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	łącznie w latach 2003–2013
Województwo łódzkie	-173	-29	-201		-475	-349	108	-23	-574	-185	-574	-3 613
Bełchatowski	7	14	-3	-89	-23	-26	1	9	-18	0	-18	-146
Brzeziński	1	2	-	1	2	3	2	2	5	0	5	23
Kutnowski	-7	-13	-8	-53	-25	-15	16	-12	-41	-22	-41	-221
Łaski	-1	-	-1	-28	-16	-18	5	5	0	2	0	-52
Łęczycki	-1	1	-	-7	-10	-5	3	5	-5	-1	-5	-25
Łowicki	-5	-6	-10	-46	-6	-17	-9	-6	-11	-10	-11	-137
Łódzki wschodni	5	12	-	-18	10	-9	10	14	-7	-1	-7	9
M. Łódź	-161	-26	-128	-396	-256	-145	21	-106	-294	-136	-294	-1 343
M. Piotrków Trybunalski	7	7	-5	-40	6	-8	7	8	11	32	11	36
M. Skierniewice	-1	-11	6	-33	-14	-10	-1	22	-10	13	-10	-49
Opoczyński	3	2	1	-41	-19	-25	-8	6	-4	-2	-4	-91
Pabianicki	-14	5	-7	-55	-42	-17	6	5	-34	-3	-34	-190
Pajęczański	2	-4	-5	-31	1	2	6	-2	-11	7	-11	-46

Piotrkowski	1	6	3	-16	6	-16	10	23	11	5	11	44
Poddębicki	6	3	1	0	-4	3	4	-2	-7	0	-7	-3
Radomszczański	7	-9	-16	-95	-14	-28	1	-18	-40	-33	-40	-285
Rawski	-5	3	2	4	3	3	-9	2	2	-5	2	2
Sieradzki	4	2	-9	-45	-10	-1	-5	-3	-27	-17	-27	-138
Skierniewicki	-	-	3	2	3	0	2	2	0	3	0	15
Tomaszowski	3	-6	-2	-41	-1	-18	11	15	-17	-12	-17	-85
Wieluński	-5	-2	7	-12	-12	5	16	6	-25	2	-25	-45
Wieruszowski	-2	4	-7	-25	-16	-2	-6	6	-10	-4	-10	-72
Zduńskowolski	-	1	-23	-47	-6	9	3	-4	-28	3	-28	-120
Zgierski	-17	-14	-	-27	-32	-14	22	0	-14	-6	-14	-116

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

Znacznie mniej emigrantów (12,8%) jako powód wyjazdu wskazywało sprawy rodzinne. Jednak, rozpatrując salda migracji zagranicznych w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego (tab. 11), można zauważyć, że w latach 2003–2013 łączny bilans przemieszczeń zagranicznych dla powiatów: brzezińskiego, łódzkiego wschodniego, miasta Piotrkowa Trybunalskiego, powiatu piotrkowskiego i rawskiego, przyjął niewielkie dodatnie wartości. Jednak natężenie przyrostu migracyjnego w tych powiatach nie przekraczało 1‰ w całym okresie. W pozostałych powiatach województwa, w większości lat badanego okresu występowała przewaga odpływu za granicę nad napływem stamtąd. Największym natężeniem ubytku charakteryzowały się powiaty: kutnowski, zduńskowolski, wieruszowski, miasto Łódź, radomszczański, pabianicki, łowicki. W latach 2003–2013 corocznie występował w nich ujemny bilans migracji zagranicznych. Łącznie w analizowanym okresie w wyniku ujemnego salda migracji zagranicznych ponad 2 osoby na 1000 mieszkańców straciły w wyniku migracji powiaty kutnowski oraz radomszczański.

Od 2009 r. w bazie GUS Demografia dostępne są dane odnośnie do kierunków przemieszczeń zagranicznych w układzie wojewódzkim. Do krajów, które stanowią główne kierunki emigracji z województwa łódzkiego, należą Niemcy i Wielka Brytania (rys. 4). W latach 2009–2013 średnio rocznie około 60% wszystkich emigrantów z województwa kierowało się do tych dwóch państw. Na trzecim miejscu znalazły się USA (średnio rocznie około 8% udział w emigracji z województwa), natomiast w latach 2009–2013 ponad 3% mieszkańców województwa łódzkiego wyjeżdżało na stałe do Irlandii (3,5%) oraz Kanady (3,0%).

W przypadku imigracji również mieliśmy do czynienia z przewagą imigrantów z kontynentu europejskiego. W latach 2009–2013 najliczniejszą grupę wśród imigrantów stanowiły osoby przyjeżdżające z Wielkiej Brytanii (ok. 33,7% ogółu imigrantów średnio rocznie), a następnie z Niemiec (niespełna 11%) i Irlandii (10%). Średni udział Ukraińców wśród ogółu imigrantów przybywających do województwa łódzkiego w latach 2009–2013 nie przekraczał 3% (rys. 5). W przypadku imigrantów z krajów UE oraz Stanów Zjednoczonych i Kanady mamy zatem do czynienia głównie z migracją powrotną⁸.

Duże zróżnicowanie w rozmiarach imigracji między 2009 a 2013 r., szczególnie z głównych krajów emigracyjnych, takich jak Wielka Brytania i Irlandia, jest skutkiem globalnego kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się w 2008 r. i spowodował, że część osób zdecydowała się na migrację powrotną do kraju. Ustabilizowanie sytuacji gospodarczej po 2010 r. w Europie spowodowało ponowny wzrost poziomu emigracji.

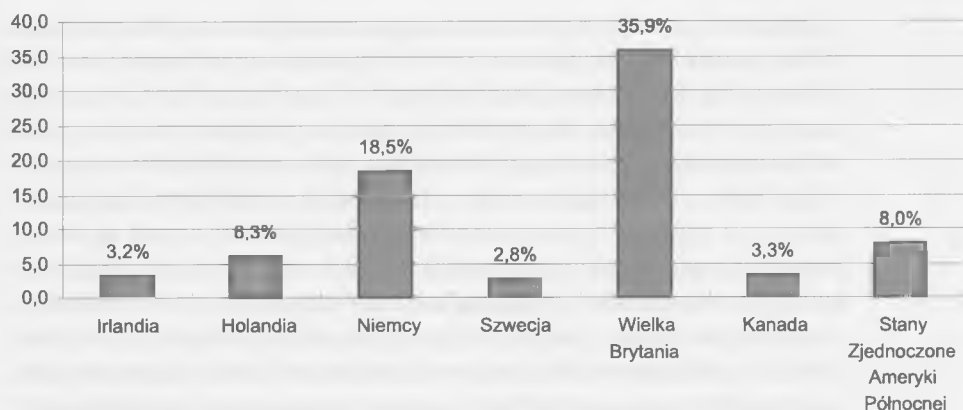
8 Ponad 90% osób przybywających z krajów UE ma obywatelstwo polskie.

Tabela 12. Natężenie sald migracji zagranicznych na 1000 ludności w powiatach województwa łódzkiego w latach 2003–2013 (na 1000 ludności)

Powiaty	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Łącznie w latach 2003–2013
Województwo łódzkie	-0,07	-0,01	-0,08	-0,44	-0,19	-0,14	0,04	-0,01	-0,22	-0,07	-0,22	-1,4
Belchatowski	0,1	0,1	0,0	-0,8	-0,2	-0,2	0,0	0,1	-0,2	0,0	-0,2	-1,3
Brzeziński	0,0	0,1	-	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,2	0,8
Kutnowski	-0,1	-0,1	-0,1	-0,5	-0,2	-0,1	0,2	-0,1	-0,4	-0,2	-0,4	-2,1
Łaski	0,0	-	0,0	-0,6	-0,3	-0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	-1,0
Łęczycki	0,0	0,0	-	-0,1	-0,2	-0,1	0,1	0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,5
Łowicki	-0,1	-0,1	-0,1	-0,6	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-1,7
Łódzki wschodni	0,1	0,2	-	-0,3	0,2	-0,1	0,2	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,1
M. Łódź	-0,2	0,0	-0,2	-0,5	-0,3	-0,2	0,0	-0,1	-0,4	-0,2	-0,4	-1,8
M. Piotrków Trybunalski	0,1	0,1	-0,1	-0,5	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,1	0,5
M. Skierniewice	0,0	-0,2	0,1	-0,7	-0,3	-0,2	0,0	0,5	-0,2	0,3	-0,2	-1,0
Opoczyński	0,0	0,0	0,0	-0,5	-0,2	-0,3	-0,1	0,1	-0,1	0,0	-0,1	-1,2
Pabianicki	-0,1	0,0	-0,1	-0,5	-0,4	-0,1	0,1	0,0	-0,3	0,0	-0,3	-1,6
Pajęczański	0,0	-0,1	-0,1	-0,6	0,0	0,0	0,1	0,0	-0,2	0,1	-0,2	-0,9

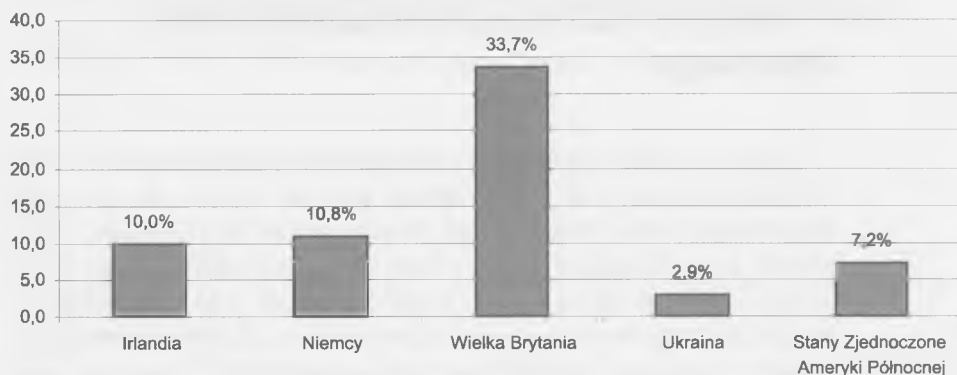
Powiaty	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Łącznie w latach 2003–2013
Piotrkowski	0,0	0,1	0,0	-0,2	0,1	-0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,5
Poddębicki	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,1	0,0	-0,2	0,0	-0,2	-0,1
Radomszczański	0,1	-0,1	-0,1	-0,8	-0,1	-0,2	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-2,4
Rawski	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	-0,2	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
Sieradzki	0,0	0,0	-0,1	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,2	-1,1
Skierniewicki			0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,4
Tomaszowski	0,0	0,0	0,0	-0,3	0,0	-0,1	0,1	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,7
Wieluński	-0,1	0,0	0,1	-0,2	-0,2	0,1	0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,3	-0,6
Wieruszowski	0,0	0,1	-0,2	-0,6	-0,4	0,0	-0,1	0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-1,7
Zduńskowolski		0,0	-0,3	-0,7	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,4	0,0	-0,4	-1,8
Zgierski	-0,1	-0,1		-0,2	-0,2	-0,1	0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	-0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx/>

Rysunek 4. Kraje emigracji o średnim udziale przekraczającym 3% w latach 2009–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

Rysunek 5. Kraje imigracji o średnim udziale przekraczającym 2,5% w latach 2009–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx>

Z danych NSP '2011 wynika, że w województwie łódzkim przebywało powyżej 3 miesięcy 3069 imigrantów (co stanowi 7,7% wszystkich imigrantów przebywających w Polsce powyżej 3 miesięcy) głównie z krajów Europy Wschodniej i Azji. Największą diasporę stanowili przybysze z Ukrainy (441 osób), a następnie: Niemiec (226 osób), Rosji (203 osoby), Turcji (227 osoby), Litwy (196 osób), Chin (142 osoby) oraz Indii (130 osób).

Województwo łódzkie nie jest jednak regionem, w którym cudzoziemcy decydują się na pozostanie dłużej, o czym świadczy odsetek

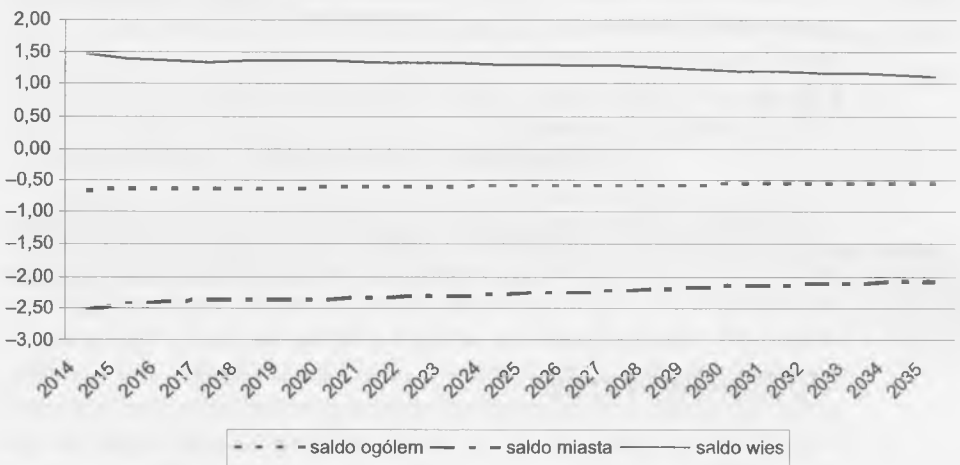
imigrantów przebywających na terenie województwa dłużej niż rok. Z 3069 osób niespełna połowa – 1516 imigrantów – przebywało powyżej 12 miesięcy. Z danych ze Spisu Ludności i Mieszkań z 2011 r. wynika, że województwo łódzkie skupiało 5,6% ogółu imigrantów przebywających w Polsce powyżej 12 miesięcy. Dla porównania województwo mazowieckie 27,6%, a dolnośląskie, małopolskie i śląskie około 9%. Regionalne różnice w napływie cudzoziemców wynikają m.in. z różnic w tempie rozwoju gospodarczego poszczególnych województw w kraju. Największy napływ imigrantów charakterystyczny jest dla obszarów o największym tempie wzrostu gospodarczego (Mazowsze, Małopolska i Wielkopolska), co wskazywałoby na to, że szybki rozwój poszczególnych gałęzi gospodarki powoduje zwiększenie zapotrzebowania na pracowników.

6. Prognoza migracji dla województwa łódzkiego

W niniejszym punkcie zostaną zaprezentowane przyszłe rozmiary ruchu wędrownego w województwie łódzkim, oparte na prognozie opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w 2014 r. Jednak, zanim przejdę do omówienia wyników prognozy ruchu wędrownego w województwie łódzkim, na wstępie zostaną wyjaśnione kwestie dotyczące założeń migracji wewnętrznych i zagranicznych. GUS przygotował trzy warianty wielkości przyszłych migracji wewnętrznych i zagranicznych, które różnią się między sobą tempem spadku poziomu migracji. Jednocześnie każdy z tych wariantów zakłada, że rozmiary przemieszczeń wewnętrznych (napływ i odpływ) i zewnętrznych (emigracja i imigracja) osiągnięte w 2035 r. będą utrzymywać się na tym samym poziomie do 2050 r. W związku z tym, analiza przyszłych rozmiarów migracji ograniczona została do 2035 r. Za najbardziej prawdopodobny został uznany przez ekspertów wariant średni. Według tego wariantu, częstość migracji stanowić będzie średnią intensywność migracji, jaka występowała w latach 2009–2012. W przypadku województw przyjęto dotychczasową strukturę terytorialną przemieszczeń wewnętrznych (jaka występowała w latach 2008–2012), przy uwzględnieniu wartości prognozy dla całego kraju. W odniesieniu do migracji zagranicznych założono, że po 2035 r. Polska osiągnie zerowe saldo migracji zagranicznych na pobyt stały, dzięki wzrostowi strumieni imigracji przy stałym poziomie

emigracji. Prognoza migracji zagranicznych dla województwa oparta została na dotychczasowej strukturze terytorialnej wyjazdów za granicę i przyjazdów z zagranicy z uwzględnieniem prognozowanych wartości imigracji oraz emigracji ogółem dla Polski. Współczynniki imigracji i emigracji do i z danego województwa wyznaczono jako średnie udziały migracji zagranicznych do i z danego województwa w migracji do i z całego kraju w latach 2008–2013.

Przyglądając się przyszłym rozmiarom sald migracji wewnętrznych w województwie łódzkim (rys. 6), widać, że do 2035 r. przewidywany jest stały ubytek migracyjny ludności, którego bezwzględne rozmiary będą się zmniejszać. Natężenie tego ubytku będzie niewielkie i w latach 2014–2035 nie powinno przekraczać 1 mieszkańca na 1000 ludności. Ubytek ludności na skutek migracji wewnętrznych będzie dotyczył wyłącznie mieszkańców obszarów miejskich, zaś na wsiach województwa utrzymywać się będzie dodatni przyrost migracyjny. W latach 2014–2035 w miastach województwa łódzkiego średnioroczne natężenie ubytku migracyjnego kształtować ma się na poziomie około 2 osób na tysiąc ludności, zaś częstość dodatniego przyrostu migracyjnego na wsi w tym okresie, średnio rocznie wynosić będzie nieco powyżej 1‰.

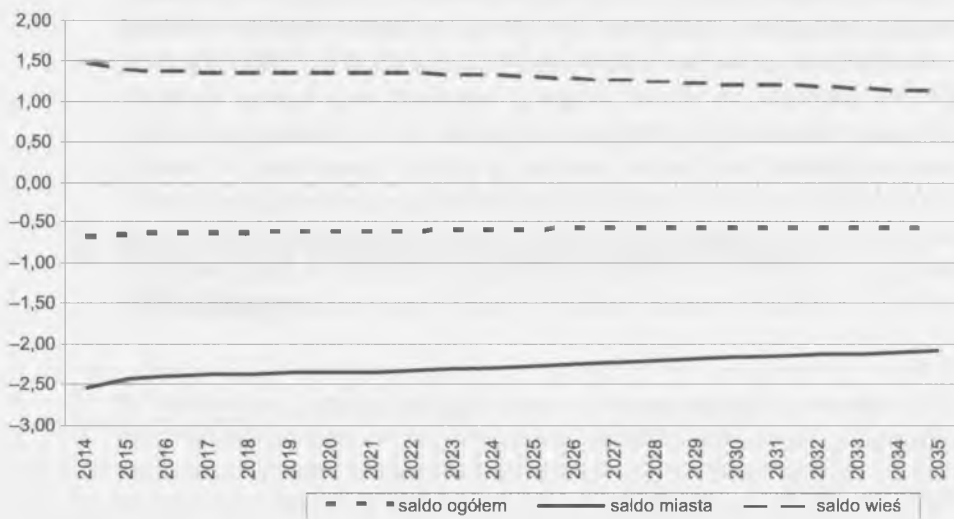

Rysunek 6. Saldo migracji wewnętrznych (na 1000 ludności) w latach 2014–2035

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Prognozy Demograficznej Ludności na lata 2014–2050 GUS*, dostępna na stronie: www.stat.gov.pl

Rozmiary migracji zagranicznych w perspektywie 2035 r. charakteryzować się będą niewielkimi rozmiarami, zarówno bezwzględными, jak i względnymi. W latach 2014–2035 w wyniku przewagi emigracji nad imigracją województwo łódzkie ma stracić 2062 mieszkańców.

Przewiduje się, że ujemne rozmiary salda migracji zagranicznych będą się zmniejszać, a od 2031 roku bilans migracji zagranicznych przyjąć ma wartość dodatnią, która do 2035 r. będzie systematycznie się zwiększać. Ten dodatni przyrost migracyjny osiągnięty zostanie głównie przez przewagę napływu na obszary wiejskie, które już od 2014 r. charakteryzować się mają dodatnim saldem migracji zagranicznych. Natomiast w przypadku miast, ujemne saldo migracji ma się utrzymać aż do 2031 r. Jednak przyrost migracyjny po 2031 r. będzie niewielki i nie przekroczy 0,1 osoby na 1000 mieszkańców województwa (rys. 7).

Rysunek 7. Saldo migracji zagranicznych (na 1000 ludności) w latach 2014–2035

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Prognozy Demograficznej Ludności na lata 2014–2050 GUS*, dostępna na stronie: www.stat.gov.pl

Podsumowanie

Celem niniejszego opracowania było pokazanie rozmiarów ruchu wędrownego w województwie łódzkim oraz perspektyw zmian w tym zakresie na lata 2014–2035.

Przedstawione dane jednoznacznie wskazują na utrzymywanie się niekorzystnej sytuacji w województwie łódzkim, jeśli chodzi o saldo migracji (zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych). W najlepszej sytuacji będą powiaty sąsiadujące ze stolicą województwa, mające dodatnie salda migracji, charakteryzujące się napływem ludności głównie z obszarów województwa, a zwłaszcza z Łodzi. Jednocześnie postępujący

proces suburbanizacji prowadzić będzie do umocnienia się regresu demograficznego miasta Łodzi. Ponadto w przypadku Łodzi, która charakteryzuje się trwałym ujemnym bilansem przemieszczeń, mamy do czynienia z utratą przez miasto osób o stosunkowo wyższych dochodach i często lepiej wykształconych. W wyniku odpływu ludności z Łodzi na zurbanizowane obszary bezpośrednio ją okalające będziemy mieli do czynienia ze zmniejszeniem się wpływów z podatków na korzyść gmin ościennych oraz przeciążeniem infrastruktury transportowej. Utrzymanie się tej sytuacji w długim okresie będzie prowadzić do spadku, już i tak niskiej, atrakcyjności osiedleńczej stolicy województwa (m.in. można spodziewać się spadku wartości nieruchomości, osłabienia zainteresowania inwestorów).

Rozwój funkcjonalnego regionu Łodzi, zamieszkałego przez ludność zdecydowanie charakteryzującą się miejskim stylem życia, silnie powiązaną z Łodzią przez codzienne dojazdy do pracy, wymuszać będzie konieczność całościowego myślenia o dostarczaniu usług publicznych mieszkańcom formalnie różnych z punktu widzenia administracyjnego obszarów.

Ujemny bilans przemieszczeń międzywojewódzkich dla regionu, osiągający największe rozmiary głównie wśród osób młodych (25–34 lata), świadczy o niskiej atrakcyjności regionu wśród absolwentów szkół średnich i wyższych jako miejsca zamieszkania i pracy. Uwaga ta w całej rozciągłości odnosi się do stolicy regionu, która w przypadku innych wielkich miast jest miejscem przyciągającym młodzież, a w rezultacie stabilizującym liczbę ludności województwa.

Założenia prognozy wskazują na utrzymywanie się w przyszłości takiej samej struktury terytorialnej przemieszczeń (wewnętrznych i zagranicznych) w województwie. Wydaje się, że przyjęte założenia odnośnie do kierunków zmian są bardzo prawdopodobne, choć szkoda, że dotyczą tylko liczby migrantów ogółem, nie uwzględniając kierunków migracji międzywojewódzkich. Z pewnością na rozmiary przyszłych kierunków przemieszczeń w przypadku województwa łódzkiego wpływ będzie miało kilka czynników. Pierwszy z nich to tempo rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwłaszcza jego stolicy. Kolejny z czynników to proces suburbanizacji, który – jak pokazują dane GUS prezentowane we wcześniejszych punktach niniejszego opracowania – ma coraz bardziej istotny wpływ na migracje mieszkańców wielkich aglomeracji miejskich.

Bibliografia

- Holzer J. Z. [2003], *Demografia*, Wyd. PWN, Warszawa
- Główny Urząd Statystyczny (GUS) [2013], *Migracje zagraniczne ludności, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, Warszawa, opracowanie dostępne na stronie: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosc-i-mieszkan-2011/migracje-zagraniczne-ludnosc-i-nsp-2011,1,1.html> (dostęp 12.09.2015)
- Główny Urząd Statystyczny (GUS) [2014], *Prognoza ludności na lata 2014–2050*, Warszawa, opracowanie dostępne na stronie: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r,1,5.html> (dostęp 12.09.2015)
- Kałuża D. [2006], *Migracje seniorów w Polsce*, [w:] J. T. Kowaleski (red.), *Ludzie starzy w polskim społeczeństwie w pierwszych dekadach XXI wieku*, Łódź, 151–174
- Kałuża D. [2008], *Ruch wędrowniczy ludności w Łodzi*, [w:] J. T. Kowaleski (red.), *Problemy demograficzne społeczności łódzkiej w aspekcie społeczno-ekonomicznym i zdrowotnym*, t. 1, Wyd. Biblioteka, Łódź, 67–82
- Kałuża-Kopias D. [2010b], *Migracje wewnętrzne a poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych największych miast Polski*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica”, z. 237, 29–42
- Kałuża-Kopias D. [2010a], *Migracje wewnętrzne w Łodzi na tle wybranych największych miast w Polsce*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica”, z. 35, 199–217
- Liszewski S. [2005], *Delimitacja obszaru metropolitalnego Łodzi*, [w:] K. Bald, T. Markowski (red.), *Obszar metropolitalny Łodzi – wyzwania i problemy*, „Biuletyn KPZK PAN”, z. 215, 25–47
- Markowski T., Marszał T. [2007], *Metropolie – obszary metropolitalne – metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*, KPZK PAN, Warszawa
- Mikulec A. [2008], *Próba delimitacji obszaru metropolitalnego Łodzi na przykładzie ruchu wędrowniczy ludności w latach 1989–2007*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź
- Obraniak W. [2007], *Ludność Łodzi i innych wielkich miast w Polsce w latach 1984–2006*, GUS, Łódź
- Raźniak P. [2006], *Migration processes in Polish selected metropolitan areas in the years 2000–2005*, „Bulleting of Geography” (Socio-Economic Series), no. 8/2007
- Strzelecki Z. [1989], *Cykl życia rodziny a migracje*, „Monografie i Opracowania”, SGPiS, Warszawa
- Szukalski P. [2012], *Sytuacja demograficzna Łodzi*, Wyd. Biblioteka, Łódź
- Śleszyński P. [2013], *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, „Przegląd Geograficzny”, nr 85, 2, 173–197